

OZBROJENÉ SÍLY ČSSR

Ve vojenské mysli 8/1974 se shodou okolností dvě skupiny autorů dotýkají obsahu termínu „ozbrojené síly ČSSR“.

V článku „Vojenská terminologie“, jehož autoři chtěli podnítit diskusi k plnému vyjasnění a zpřesnění pojmů, uvádějí, že „základními složkami ozbrojených sil ČSSR jsou Československá lidová armáda, ozbrojené složky federálního ministerstva vnitra a Lidové milice“. Ve schématu jsou pak jako hlavní složky zakresleny ČSLA, SNB, vojska MV (Pohraniční stráž a vojsko CO) a Lidové milice.

V článku „Některé zásady řízení obrany ČSSR“ uvádí další skupina autorů, že úkoly obrany a ochrany teritoria ČSSR budou plnit ozbrojené složky. Rozdělují je na ozbrojené síly, vojenské jednotky ministerstva vnitra, Sbor národní bezpečnosti, Sbor nápravné výchovy, Lidové milice a veřejné ochranné sbory. Do ozbrojených sil jsou v článku zahrnuta vojska ČSLA, v nichž nejdůležitější úlohu hrají polní vojska a vojska protivzdušné obrany státu.

I když u druhého citovaného článku došlo patrně k tiskové chybě [vojenské jednotky ministerstva vnitra měly být začleněny do ozbrojených sil] — viz pozn. 1, přece jen dvě skupiny autorů charakterizují ozbrojené síly ČSSR odlišně.

Protože jde o jeden ze základních pojmů, který velmi běžně používáme nejen v odborné vojenské literatuře, ale i v politickém smyslu a dokonce v běžné hovorové či novinářské mluvě, měli bychom obsah tohoto pojmu chápat zcela jednoznačně.

V „lidovém“ extrémním pojetí můžeme do ozbrojených sil ČSSR zařadit každou složku nebo i jednotlivé osoby, které vlastní nějakou zbraň nebo jsou jí vybaveny.

Právě v souvislosti se vzpomínkami na národně osvobozenecý boj před 30 lety jsme si mohli uvědomit, jak někdy několik ukrytých ručních zbraní bylo základním materiálním předpokladem pro vznik a činnost odbojových skupin, které potom představovaly část ozbrojených sil našich národů.

Poznámka 1. Autor správně postřehl chybu tisku v posunutí odrážek v textu na straně 29 dole. Autor začlenění uvádí správně a proto text s opravou neuveřejňujeme.

Toto pojetí však nemůže vyhovovat pro stanovení přesné definice či obsahu pojmu v současné době. K naprosto jednoznačnému závěru nás mohou dovést pouze citace a výklad právních předpisů, především zákonů, protože zákonodárce se snaží vždy o maximální přesnost a jednoznačnost. Zákon je také závaznou normou pro všechny občany a instituce.

Branný zákon ve svém paragrafu říká, že „ozbrojené síly tvoří vojsko jako jejich základ“. Dále vysvětluje, že „vojsko je souhrn vojáků“, při čemž „vojáky se rozumějí osoby, které byly odvedeny a mají služební povinnost“. Vojáci, kteří plní některou ze služebních povinností, jsou vojáky v činné službě, ostatní vojáci jsou vojáky mimo činnou službu.

Vzhledem k tomu, že § 26 téhož zákona stanoví, „že příslušníci Státní bezpečnosti a Veřejné bezpečnosti ... jsou po dobu činné služby v těchto sborech osvobozeni od služební povinnosti, kterou by jinak byli povinni“, nelze Sbor národní bezpečnosti z tohoto hlediska zařadit do ozbrojených sil.

Protože podle § 20 služební povinností ve smyslu branného zákona je vykonávat vojenskou činnou službu, je nutné do vojska, jako základu ozbrojených sil, zařadit: vojáky v základní službě, v náhradní a další službě, vojáky z povolání, vojáky ve výslužbě, povolané přechodně k činné službě, vojáky v záloze, kteří jsou na vojenských cvičnicích a konečně vojáky v záloze, kteří jsou povoláni k mimořádné službě buď v době ohrožení republiky, nebo za mobilizace.

Z toho vyplývá, že do ozbrojených sil zařazujeme vojáky v činné službě a bereme v úvahu, že do této služby mohou být povoláni i vojáci v záloze.

Podle § 49 branného zákona mohou být za branné pohotovosti povolány i osoby, které podléhají branné povinnosti, ale které dosud nebyly odvedeny (např. ženy, nařídí-li to vláda). Paragraf 45 pak umožňuje, aby příslušníky ozbrojených sil se staly za mimořádných opatření i osoby povolané k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil (může jít např. o zdravotnický personál, jednotlivé specialisty apod.).

Zákon v § 46 dále uvádí, že za mimořádných opatření mohou být do ozbrojených sil povolány osoby podléhající branné povinnosti, které se podrobují branné výchově nebo jednotky složené z těchto osob. Mohlo by jít např. o posluchače škol starší 17 let nebo o občany, jichž se bude týkat povinná účast na branné výchově, pokud ji vláda zavede podle § 4 odst. 2 zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově.

Příslušníkem ozbrojených sil ČSSR se tedy může stát prakticky téměř každý občan ČSSR, za mimořádných opatření dokonce i tehdy, není-li vojákem.

Z toho vyplývá, že institucionálně zařadíme do ozbrojených sil ČSSR Čs. lidovou armádu a vojska ministerstva vnitra (která se člení na Pohraniční stráž a vojsko Civilní obrany), v jejichž řadách mohou být vojáci nebo osoby povolané do ozbrojených sil zařazení.

Shora zmíněný § 2 branného zákona dále stanoví, že ozbrojené síly kromě vojska tvoří i veřejné ozbrojené sbory, ovšem jen za předpokladu, že to stanoví vláda. Stane se tak tehdy, kdy z hlediska plnění úkolů a k zabezpečení jednotného a centralizovaného řízení včetně důsledku v kázeňské a soudní pravomoci bude nutné, aby veřejné ozbrojené sbory přešly pod vojenské velení se všemi z toho plynoucími důsledky. Podle branného zákona nebo zvláštních předpisů mohou vojenskému velení podléhat i části těchto sborů nebo jejich jednotliví příslušníci. Můžeme předpokládat, že toto rozhodnutí přijme vláda především při mimořádných opatřeních v době zvýšeného ohrožení státu nebo za branné pohotovosti, ovšem za předpokladu, že tomu budou odpovídat vzniklé podmín-

ky. Mezi veřejné ozbrojené sbory můžeme počítat Sbor národní bezpečnosti, Sborny nápravné výchovy a Ozbrojený sbor ochrany železnic.

V době mimořádných opatření může prezident republiky na návrh vlády nařídít, aby ke zvláštní službě byly povolány i veřejné ochranné sbory, a to buď jako celek nebo jejich části či jednotliví příslušníci. Tím se stávají takto povolané osoby příslušníky ozbrojených sil, i když nejsou vojáky. Mohou se tedy součástí ozbrojených sil stát, např. požární sbory, příslušníci celní správy, městské inspekce veřejného pořádku apod.

Je tedy zřejmé, že obsah pojmu „ozbrojené síly ČSSR“ není stabilní a při jeho výkladu rozlišujeme reálný stav a případné možnosti, které vycházejí především ze vzniklých podmínek a zejména z toho, zda byl stát uveden do branné pohotovosti či byla vyhlášena jiná mimořádná opatření.

Pokud jde o Lidové milice a jejich vztah k ozbrojeným silám ČSSR, dává odpověď na tuto otázku Řád Lidových milic, schválený předsednictvem ústředního výboru KSČ. V tomto řádu článek 3, písm. e) stanoví, že za branné pohotovosti státu se Lidové milice „v součinnosti s ozbrojenými silami“ podílejí na ochraně teritoria atd. Z uvedeného textu zcela jednoznačně vyplývá, že Lidové milice nemůžeme zařadit do ozbrojených sil ČSSR, i když mohou plnit úkoly ve spolupráci s nimi nebo dokonce samostatně plnit úkoly obdobného charakteru. Tento závěr vyplývá i z výkladu branného zákona, neboť způsob doplňování Lidových milic se rovněž principiálně odlišuje od odvodu a služební povinnosti ve smyslu tohoto zákona. Lidové milice nejsou ani veřejným ozbrojeným sborem, protože citovaný řád je charakterizuje jako součást Komunistické strany Československa a její ozbrojenou složku“.

Můžeme tedy shrnout, že **do ozbrojených sil ČSSR**

I. patří přímo ze zákona vojsko, z něhož

1. vojáci v činné službě jsou zařazeni
 - a) v Československé lidové armádě,
 - b) v Pohraniční stráž,
 - c) ve vojsku Civilní obrany;

(Pohraniční stráž a vojsko CO vytvářejí vojska ministerstva vnitra);

2. vojáci mimo činnou službu (do 60 let věku) **mohou být povoláni k výkonu vojenské činné služby a zařazeni do ČSLA, PS nebo vojsk CO;**

II. mohou patřit veřejné ozbrojené sbory, které určí vláda, jejich části či jednotliví příslušníci, pokud podle branného zákona nebo zvláštních předpisů podléhají vojenskému velení;

III. v době mimořádných opatření (mimo branné pohotovosti i za ní) podle nařízení prezidenta republiky na návrh vlády mohou patřit

1. veřejné ochranné sbory nebo jejich části či jednotliví příslušníci,
2. osoby podléhající branné povinnosti, které se podrobují branné výchově nebo jednotky složené z těchto osob,
3. osoby povolané k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil.

Hovoříme-li tedy v současné době o **ozbrojených silách ČSSR** (a máme na mysli jejich činnost v míru i za branné pohotovosti), měli bychom do nich **zahrnovat pouze Čs. lidovou armádu a vojska ministerstva vnitra**. Ostatní jmenované složky se sice mohou, ale nemusí stát součástí ozbrojených sil. Pokud je budeme v této souvislosti někde uvádět, je nutné vždy citovat i podmínku, za níž k jejich začlenění do ozbrojených sil může dojít.